

kövült meg tehát paraszti állapotában. Lényege szerint paraszti sorsát a szabad állapotra való emlékezés teszi elviselhetővé s feltörni készülő energiája nem is mást akar, mint érvényt szerezni, tartalmat adni ennek a névleges szabadságnak.

Az alföldi (a Duna—Tisza-közön és a Tiszántúl déli kétharmadán) aránylag fiatal népréteg. A 18. században még csaknem nomád volt, jobbágyi sorba egy-egy időre került csak, nem merevült meg paraszti köteleiben. Ezek a mezővárosi parasztok, mielőtt igazi paraszttá lettek volna, már rájuk is köszöntött a polgári világ. A gazdasági és társadalmi változások nyomán megerősödtek annyira ma már, hogy vagy engedik nekik, hogy végkép kivetkőzzenek paraszti nyűgeikből, vagy fellázadnak és maguk rázzák le a megúnt terheket. Szívük szerint alig is voltak parasztok és való állapotuk szerint is egyre kevésbé azok már. Az Alföld parasztsága tűzön-vízen keresztül polgárosodik, s már nem is szereti, ha azt mondják rá, hogy paraszt.

A Dunántúl parasztsága — s ilyen a Dunamelléké is — nagyon jobbágy volt és nagyon sokáig volt az. Azt is megpéldázzák a dunamelléki falvak, hogy egyik nép soká tud jámborsággal paraszt lenni, a másik pedig rövid úton igyekszik elhagyni ezt a sorsot. Legkevesebb ideig győzi türelemmel a magyar, jobban bírja a német és legjobban a szlovák.

Történt úgy is egy-egy társadalomban — nyugati tájakon —, hogy a parasztság sokrétű szűrőn keresztül egyre szelektálódott és végtére a külön parasztállomány beolvadt a polgári társadalomba.

Magyarországon nem így történt. A külön való parasztságba belészorult minden energia, ezért nagyon erős a polgárosodó mezővárosi parasztok marsa s ezért nagyon erős a kelletlen parasztok keserve és halálba induló szándéka.

Iványi János:

SPANYOLORSZÁG

Spanyolországban már tizedik hónapja dúl a polgárháború. Százezernyi emberélet, milliárdjai a nemzeti vagyonnak pusztultak és pusztulnak el. Döntés még nincs, de a szembenálló felek mindegyike magáénak hirdeti a végső győzelmet és főként azt a jogot, hogy a spanyol nép többsége nevében beszéljen és cselekedjék. Hogy a két ellenséges oldal közül melyik küzd az igazi ügyért és melyik sötét érdekért, melyik képviseli a népakaratot és melyik csak egyes hatalmi csoportok érdekeit, azt csak akkor állapíthatjuk meg, ha a pontos értékmérőként egyedül számbavehető gazdasági és társadalmi alapra helyezzük a kérdést. Tudnunk kell milyenek vol-

tak a polgárháború előtti társadalmi viszonyok, milyen tömegeket képviseltek az egyes politikai pártok, mely érdekek szabták meg pártállásukat és ami a legfontosabb: melyikük képviseli a spanyol parasztság érdekeit, amely az ország 23 milliónyi lakosságának több, mint a kétharmadát teszi ki.

A polgárháború előtti Spanyolország legjelentősebb politikai tényezője a nagybirtokos réteg volt. Az ország kb. 30.000 nagybirtokosa a termőföldek körülbelül hétharmadát mondhatta a magáénak. A mezőgazdasági szervezetek legnagyobb része a felügyeletük alatt állott és ezeken keresztül a parasztság egy részét politikailag is befolyásolták. A pártok közül a két monarchista párt: a legitimisták és a karlisták, az agrárpárt és Gil Robles klerikofasiszta pártja képviselte érdekeiket. A nagybirtokosok valamennyi pártja és szervezete szoros kapcsolatban állott az egyházzal. Maga az egyház kétségtelenül a legnagyobb földbirtokos volt Spanyolországban. A termőföldek kb. egynegyed része volt a tulajdona. Ma is ez a helyzet a felkelők által megszállott területeken, habár nagy földterületeket bocsájtott árúba röviddel a polgárháború előtt, hogy az értük befolyó pénzt Franco rendelkezésére bocsájtja. A föld mellett az egyháznak nagy bankjai, iparvállalatai és bérházaik voltak. Ezen kívül erős sajtóval rendelkezett. (Kivételt képezett a szegény baszk papság, amelynek túlnyomó többsége a polgárháború kitörésekor a Népfront kormányához csatlakozott).

Hazai nagytőkéséi, nagyiparosai Spanyolorzágnak alig voltak. Az elmaradt ország szabad vadászterülete volt a külföldi tőkének. Nagy szerepet játszanak azonban a hivatalnokok és különösen a katonatisztek. A magasabb hivatalokat u. n. „jó származású” elemek töltötték be, akiknek igényeivel a fizetésük nem állott arányban és ennek következtében a korrupció hihetetlen módon elterjedt.

Mint köztudomású, a katonatisztek száma, különösen a magasabbrangúaké aránytalanul nagy volt a spanyol hadseregben. A 105.000 főt számláló hadseregben 195 aktív és 437 tartalékos tábornok volt! Körülbelül minden 500 katonára esett egy tábornok és minden ötödik közlegényre egy tiszt. A tisztikar többsége a nemesség köréből került ki, kitűnően volt megfizetve és főként azt a célt szolgálta, hogy az elszegényedett nemesi családok gyermekeinek gond nélküli megélhetést nyújtson. A hatalmas tisztikar önálló szerepet játszott az ország életében és parazita érdekei védelmében már sok bajt, felfordulást okozott a spanyol népnek.

Ezeknek a rétegeknek minden okuk megvolt arra, hogy ellenszegüljenek a haladásnak, mert a legcsekélyebb reform is léket ütött volna a zsebükön és így érthető, hogy a Népfront győzelme után fejezetlenül próbálják visszaszerezni elvesztett hatalmukat.

Nagy szerepet játszanak Spanyolországban a városi közép-rétegek. Az ország visszamaradottsága következtében a kézművesek és kereskedők száma relatíve nagyobb, mint a szomszédos államokban. A kispolgárság számát a szabadfoglalkozásúakkal együtt egymillióra lehet becsülni. A középosztály politikai tevékenysége

azért nagy fontosságú, mert ez a réteg az ország szellemi központjaiban, a nagyvárosokban él. Az egyház óriási hatalma, mely számtalan hivatal felett közvetve, vagy közvetlenül rendelkezett a rétegek egy részét a saját szolgálatába állította. Az értelmiség másik része a feudális hagyományok, maradványok megszüntetéséért folyó harc zászlóvivője. A radikális értelmiséghez tartozott a spanyol diákság is, melynek politikai szerepe a polgárháború alatt is igen jelentékeny.

A munkásság számát két millióra lehet becsülni: bányászok, ipari munkások, vasutasok, kereskedelmi alkalmazottak együttesen. (Ezenkívül van még körülbelül 300.000 házimunkás.) A polgárháború előtt e tömegek helyzete olyan rossz, életnívójuk olyan alacsony volt, hogy minden alkalmat felhasználtak helyzetük legalább valamelyes megjavítására, amit a rengeteg sztrájk is bizonyít. Ezek a rétegek, mint egy ember állottak a Népfront mellé és elszántan az utolsó lehetőségig harcolnak jogaik megvédéséért.

Spanyolország lakosságának zömét a parasztság teszi. A mezőgazdasággal foglalkozók összáma 5.2 millió körül mozog. Ebből körülbelül 200.000 nagygazda, 3 millió kisparaszt és 2 millió a földmunkás. Amíg a nagygazdák viszonylagosan jómódban éltek, addig a kisparasztok és a földmunkásság 5 millós tömege elképzelhetetlen nyomorban tengődött. A 3 milliónyi kisparaszt a termőföldnek mindössze egy ötödét mondhatta a magáénak. Túlnyomó többségük képtelen volt megélni a földjéből és alkalmi munkával próbálta biztosítani nyomorúságos életét. A 2 milliós földmunkásság nyomora, ha lehet, még a kisparasztokét is fölülmúlta. A földmunkás csak 100—200 napot dolgozott, napszámja látástól vakulásig tartó munkáért mindössze 3—4 pezetát tett ki (1 pezeta 3 dinár) és a szó szoros értelmében átéhezte egész életét. Kétségbeejtő volt a szegényparasztok helyzete a nagybirtokon, ahol többnyire a középkorból visszamaradt feltételek mellett dolgoztak. Sok helyütt a megművelendő föld fejében a termés $\frac{3}{4}$ részét volt köteles a földesúrnak beszolgáltatni. Az olcsó emberi munkaerő fölöslegessé tette a gépek használatát, a földet a legprimitívabb módon — sok helyütt — faekével művelték és így nem csoda, hogy Spanyolország volt Nyugateurópa legelmaradottabb agrárországa.

Amint látjuk, Spanyolországban kb. 5 millió dolgozó van (leszámítva a családtagokat), akik közvetlenül érdekeltek a spanyol földkérdés gyökeres megoldásában. A parasztság nyomorát már régóta igyekeznek megszüntetni a haladó elemek és nem az ő hibájuk, hogy eddig nem elégítették ki a paraszttömegek földéhségét. Még 1874-ben, a republikáns párt egy törvényjavaslatot terjesztett a parlament elé a megművelt földnek a parasztok között való kiosztásáról. A kimondottan reakciós, főként a nagybirtokosságból összeállított parlament ezt a törvényjavaslatot visszautasította. Az évek múltak és a parasztok elkeseredése nőttön-nőtt. Hogy kibékítse őket Primo de Rivera, a hirhedt diktátor hozott egy törvényt, amely szerint a parasztnak jogában áll földet vásárolni. Mondanunk

sem kell, hogy ez a törvény írott malaszt maradt; mert vajjon miből takaríthatott meg annyi pénzt a paraszt, hogy földet vegyen a nagybirtokostól, amikor a munkájáért alig kapott annyit, hogy a mindennapi kenyeret biztosíthassa magának.

Az 1931-es köztársaság másfélévi huzavona után megszavazta a földreformot. Feljogosította a parasztokat, hogy letelepedjenek a meg nem művelt földön és az emigrált királypárti nagybirtokosok birtokain. A nagybirtokosok kisajátított birtokaikért kártérítést kaptak volna. Ez a törvény nem lépett életbe, mert még mielőtt alkalmazását megkezdték volna, a hatalmukra féltékeny nagybirtokosok megbuktatták a kormányt és az új kormány élére a velük rokonszenvező Gil Robles került. A parasztság földhétsége azonban olyan nagy volt, hogy meg sem várta a törvény életbelépését, hanem egyszerűen elfoglalta a megműveletlen nagykiterjedésű földeket. Az új kormány első ténykedése az volt, hogy leparancsolja őket ujonnan szerzett birtokaikról és így megmentette 100 nagybirtokos 1,400.000 hektárnyi birtokát. Hogy az erre támadt óriási elkéseredést levezesse, Gil Robles kénytelen volt új agrár-törvényt hozni. Ez a törvény kimondottan a nagybirtokosoknak kedvezett, mert kisajátított földjeikért olyan nagy összegeket kaptak volna az államtól, ami nem állott arányban a földek értékével és így a törvény végrehajtása esetén államcsőd fenyegetett. A végképen csalódott paraszttömegek ekkor csatlakoztak a haladó polgárság és a munkásság ujonnan alakult politikai blokkjához, a Népfronthoz. Ez a csatlakozás azután meg is hozta a maga eredményét és a Népfront a parasztság szavazataival hatalmas többséggel győzött az 1936. február 16-iki választásokon.

A Népfront kormányának első ténykedései közé tartozott, hogy a föld dolgozóinak juttassa azt a földet, amelyen évszázadokig raboskodott a földesurak kényuralma alatt. Az események ezután villámgyorsan követték egymást. A hatalmát féltő nagybirtokosság és tisztikar a többi reakciós elemmel együtt külföldi segítségre támaszkodva fegyvert ragadott a törvényesen megválasztott alkotmányos kormány ellen, amely ki akarta szabadítani az országot középkori bilincseiből. Így tört ki a július 18-iki lázadás.

A kormány még élet-halálharcában sem feledkezett meg a parasztságnak tett ígéretéről. Feloszlatta a nagybirtokokat és évszázadok óta most jutott a spanyol parasztság földhöz minden megváltás, vagy közigazgatási eljárás nélkül. Nem felelnek meg a valóságnak azok a híresztelések, hogy a parasztbirtokokat Spanyolországban erőszakkal kollektivizálják. A paraszt szabadon választhat: sajátmaga akarja-e művelni az ő 10 hektárját, vagy pedig földközösségbe lép és 10 helyett több száz, vagy ezer hektáron dolgozni a legmodernebb szerszámokkal.

Az országnak azon a felén, amelyet Francoék tartanak megszállva, — de amelyen az ország lakosságának csak egy harmada él — a paraszt ugyanúgy él, mint a Népfront kormányának uralomrajutása előtt. A föld nem az övé. Franco egy amerikai ujság-

írónak az agrárreformról a következő nyilatkozatot adta: „Nincs értelme a nagybirtok felosztásának. A nagybirtokok 25 év alatt maguktól is széthullanak és majd akkor földhöz jut a parasztság is.”

A népfront kormánya azonban nem várt 25 évig, hanem következetesen kitartott eredeti jelszava mellett: „Paraszt, tied a föld!” és földhöz juttatta a földnélküli tömegeket.

Ez a polgárháború előtti Spanyolország pontos tükre. Az egyik oldalon egy vékony parazita réteg, a másik oldalon pedig végtelen nyomor és elégedetlenség, valamint egyre határozottabbá váló harc a helyzet megjavítására. És éppen ezért: kaphatja Franco továbbra is hajószámra a külföldi „önkénteseket” és hadianyagot, érhet még el segítségükkel pillanatnyi sikereket, de a végső győzelem sohase lesz az övé, mert a parasztság, munkásság és haladó polgárság millióit többé nem lehet letéríteni arról az útról, amely az új Spanyolország felé vezet.

Popović Jovan:

KI-KI A MAGA HELYÉN... (folytatás)

Az író „Reda mora da bude” című novelláskötetéből (Nolit - Beograd)

„Hallod-e Milutin, várj egy kicsit, mindjárt visszajövünk. Nem vagy fáradt bátyám?” fordul a pópa váratlan gyengédséggel a kocsishoz.

„Nem én. Mitől volnék fáradt?” — a kocsis egy kicsit meg hatódik. Ritkán jut eszükbe, hogy testvérek, és akkor egy percre kiesnek a mindennapból és egy pillanatra elcsodálkoznak: lám, lám...

Az élet halad törvényei, előírásai, szokások és korlátok között. A városkában is így van. A mindennap és a megszokás sok mindent elfeledtetnek. Ezért nem is gondolja soha senki — mikor a közismert sárga kocsit látja a melankólikus lovakkal, a meggörnyedt öreg emberkével a bakon, és a serény pópával az ülésen, — hogy a pópa és kocsisa testvérek.

Ők is csak váratlanul néha emlékeznek erre, ha néha messze a várostól egyedül vannak, és amikor egyszerre csodálatosan, meghittelen megszállja őket az emlékezés a falura, a házra, ahonnan mindketten eljöttek.

* *
*

Vajjon nagyon különbözött egymástól a két legény ott a földes padlójú falusi házban? Hasonlítottak egymásra, egyforma ismeretkörük volt, tapasztalataik a harmadik városig értek. Csakhogy Tima serényebb, fürgébb, ravaszabb. „Ennek többnek kell lennie, urat faragunk belőle” — mondta az apja, kezeit kopott nadrágja zsebébe mélyesztve és pipája mellől nyagot sercentve.